

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

17 päivänä kesäkuuta 2021 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Julkiset hankinnat – Puitejärjestely – Direktiivi 2014/24/EU – 5 artiklan 5 kohta – 18 artiklan 1 kohta – 33 ja 49 artikla – Liitteessä V olevan C osan 7, 8 ja 10 kohta – Täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/1986 – Liitteessä II olevat otsikot II.1.5 ja II.2.6 – Hankintamenettelyt – Velvollisuus ilmoittaa hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä tai ennakoitu arvo sekä niiden enimmäismäärä tai enimmäisarvo – Avoimuusperiaate ja yhdenvertaisen kohtelun periaate – Direktiivi 89/665/ETY – 2 d artiklan 1 kohta – Julkisia hankintoja koskeviin sopimuksiin liittyvät muutoksenhakumenettelyt – Sopimuksen pätemättömyys – Soveltamisalan ulkopuolelle jääminen

Asiassa C-23/20,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Klagenævnet for Udbud (julkisten hankintojen valituslautakunta, Tanska) on esittänyt 16.1.2020 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 17.1.2020, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Simonsen & Weel A/S

vastaan

Region Nordjylland ja Region Syddanmark,

Nutricia A/S:n

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras sekä tuomarit N. Piçarra, D. Šváby (esittelevä tuomari), S. Rodin ja K. Jürimäe,

julkisasiamies: M. Campos Sánchez-Bordona,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

* Oikeudenkäyntikieli: tanska.

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Simonsen & Weel A/S, edustajanaan S. Troels Poulsen, advokat,
- Region Nordjylland ja Region Syddanmark, edustajinaan T. Braad ja H. Padkjær Sørensen, advokater,
- Tanskan hallitus, asiamiehinään J. Nymann-Lindegren, M. Jespersen ja M. Wolff,
- Belgian hallitus, asiamiehinään L. Van den Broeck ja J.-C. Halleux,
- Saksan hallitus, asiamiehinään J. Möller, R. Kanitz ja S. Eisenberg,
- Viron hallitus, asiamiehinään N. Grünberg,
- Ranskan hallitus, asiamiehinään C. Mosser ja E. de Moustier,
- Itävallan hallitus, asiamiehinään A. Posch ja J. Schmoll,
- Euroopan komissio, asiamiehinään P. Ondrůšek, H. Støvlbæk ja L. Haasbeek,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta 26.2.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/24/EU (EUVL 2014, L 94, s. 65) 18 artiklan 1 kohdan, 33 artiklan, 49 artiklan ja kyseisen direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 kohdan ja 10 kohdan a alakohdan sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja teletoiminnan alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelyjä koskevien yhteisön sääntöjen soveltamiseen liittyvien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 25.2.1992 annetun neuvoston direktiivin 92/13/ETY (EYVL 1992, L 76, s. 14), sellaisena kuin se on muutettuna 26.2.2014 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2014/23/EU (EUVL 2014, L 94, s. 1) (jäljempänä direktiivi 92/13), 2 d artiklan 1 kohdan a alakohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Simonsen & Weel A/S ja toisaalta Region Nordjylland (Pohjois-Jyllannin alue, Tanska) ja Region Syddanmark (Etelä-Tanskan alue) (jäljempänä yhdessä alueet) ja joka koskee viimeksi mainittujen päätöstä tehdä puitejärjestely Nutricia A/S:n kanssa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 2014/24

3 Direktiivin 2014/24 johdanto-osan 59–62 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(59) Unionin julkisten hankintojen markkinoilla on kehittymässä vahva suuntaus julkisten ostajien kysynnän yhdistämiseen, jotta saataisiin mittakaavaetuja muun muassa alhaisempien hintojen ja liiketoimikustannusten muodossa ja jotta hankintojen hallinnointi ja ammattimaisuus tehostuisivat. Tähän voidaan päästä keskittämällä ostot joko hankintaviranomaisten määrän tai hankintojen pitkän ajan volyymin ja arvon perusteella. Ostojen yhdistämistä ja keskittämistä olisi kuitenkin valvottava tarkasti, jotta vältettäisiin ostovoiman liiallinen keskittyminen ja kilpailunvastainen yhteistyö ja jotta säilytettäisiin avoimuus ja kilpailu sekä pk-yritysten mahdollisuudet päästä markkinoille.

(60) Puitejärjestelyt ovat hyvin yleisesti käytetty väline, jota pidetään tehokkaana hankintamenetelmänä koko Euroopassa. Sen vuoksi tämä väline olisi säilytettävä pitkälti sellaisenaan. On kuitenkin tarpeen selkeyttää joitakin näkökohtia, erityisesti sitä, että hankintaviranomaiset, joita puitejärjestelyssä ei mainita, eivät saisi käyttää tätä välinettä. Sitä varten hankintaviranomaiset, jotka ovat tietyn puitejärjestelyn osapuolina alusta alkaen, olisi ilmoitettava selkeästi joko nimeltä tai muulla keinoin, esimerkiksi viittaamalla tiettyyn hankintaviranomaisten ryhmään selkeästi rajatulla maantieteellisellä alueella, jotta asianomaiset hankintaviranomaiset voidaan tunnistaa helposti ja yksiselitteisesti. Puitejärjestelyn ei myöskään pitäisi olla avoin uusille talouden toimijoille sen jälkeen, kun se on tehty. – –

(61) – –

Hankintaviranomaisille olisi annettava lisää joustoa niiden tehdessä hankintoja sellaisten puitejärjestelyjen nojalla, jotka on tehty useamman kuin yhden talouden toimijan kanssa ja joissa on lueteltu kaikki ehdot.

– – Puitejärjestelyjä ei saisi käyttää väärin eikä siten, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy. Hankintaviranomaisia ei olisi tämän direktiivin nojalla velvoitettava hankkimaan puitejärjestelyn soveltamisalaan kuuluvia rakennusurakoita, tavaroita tai palveluja kyseisen puitejärjestelyn mukaisesti.

(62) Lisäksi olisi selvennettävä, että vaikka puitejärjestelyyn perustuvat hankintasopimukset onkin tehtävä ennen puitejärjestelyn voimassaolon päättymistä, puitejärjestelyyn perustuvien yksittäisten hankintasopimusten keston ei tarvitse olla sama kuin kyseisen puitejärjestelyn kesto, vaan se voi tarvittaessa olla lyhyempi tai pidempi. – –

Olisi myös täsmennettävä, että saattaa olla poikkeustapauksia, joissa itse puitejärjestelyjen olisi voitava saada kestää yli neljä vuotta. Tällaisia tapauksia, jotka olisi asianmukaisesti perusteltava erityisesti puitejärjestelyn kohteen vuoksi, saattaa ilmetä esimerkiksi silloin, kun talouden toimijalla on tarve pitää hallussaan laitetta, jonka kuoletusaika on yli neljä vuotta ja jonka on oltava käytettävissä koko puitejärjestelyjen ajan.”

- 4 Kyseisen direktiivin 5 artiklan, jonka otsikko on ”Hankintojen ennakoidun arvon laskentamenetelmät”, 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Puitejärjestelyissä ja dynaamisissa hankintajärjestelmissä huomioon otettavana arvona on kaikkien kyseisen puitejärjestelyn tai dynaamisen hankintajärjestelmän koko keston ajaksi suunniteltujen hankintasopimusten ennakoitu enimmäisarvo ilman arvonlisäveroa.”

- 5 Mainitun direktiivin 18 artiklan, jossa esitetään ”hankintaperiaatteet”, 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Hankintaviranomaisten on kohdeltava talouden toimijoita yhdenvertaisesti ja syrjimättä sekä noudatettava avointa ja oikeasuhteista toimintatapaa.”

- 6 Direktiivin 2014/24 33 artiklassa, jonka otsikko on ”Puitejärjestelyt” säädetään seuraavaa:

”1. Hankintaviranomaiset voivat tehdä puitejärjestelyjä edellyttäen, että ne soveltavat tässä direktiivissä säädettyjä menettelyjä.

Puitejärjestelyllä tarkoitetaan yhden tai useamman hankintaviranomaisen ja yhden tai useamman talouden toimijan välistä sopimusta, jonka tarkoituksena on vahvistaa tietyn ajan kuluessa tehtäviä hankintasopimuksia koskevat ehdot, erityisesti hinnat ja tarvittaessa suunnitellut määrät.

Puitejärjestelyn enimmäiskesto on neljä vuotta lukuun ottamatta poikkeustapauksia, joissa se on asianmukaisesti perusteltua erityisesti puitejärjestelyn kohteen vuoksi.

2. Puitejärjestelyyn perustuvat hankintasopimukset on tehtävä tässä kohdassa sekä 3 ja 4 kohdassa säädettyjä menettelyjä noudattaen.

--

Puitejärjestelyyn perustuvilla hankintasopimuksilla ei saa missään tapauksessa eikä etenkin 3 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa tehdä olennaisia muutoksia puitejärjestelyssä vahvistettuihin ehtoihin.

3. Jos puitejärjestely tehdään vain yhden talouden toimijan kanssa, puitejärjestelyyn perustuvat hankintasopimukset on tehtävä puitejärjestelyssä vahvistettujen ehtojen mukaisesti.

--”

- 7 Kyseisen direktiivin 49 artiklassa, jonka otsikko on ”Hankintailmoitukset”, säädetään seuraavaa:

”Hankintailmoituksia on käytettävä tarjouskilpailukutsuina kaikissa menettelyissä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 26 artiklan 5 kohdan toisen alakohdan ja 32 artiklan soveltamista. Hankintailmoituksissa on oltava liitteessä V olevassa C osassa esitetyt tiedot, ja ne on julkaistava 51 artiklan mukaisesti.”

- 8 Mainitun direktiivin 53 artiklan, jonka otsikko on ”Hankinta-asiakirjojen saatavuus sähköisessä muodossa”, 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Hankintaviranomaisten on asetettava sähköisessä muodossa hankinta-asiakirjat ilmaiseksi, rajoituksetta, suoraan ja kokonaan kaikkien saataville siitä päivästä, jona ilmoitus on julkaistu

51 artiklan mukaisesti tai jona kiinnostuksen vahvistamispyyntö on lähetetty. Ilmoituksessa tai kiinnostuksen vahvistamispyynnössä on mainittava internetosoite, jossa hankinta-asiakirjat ovat saatavilla.”

- 9 Direktiivin 2014/24 72 artiklassa, jonka otsikko on ”Hankintasopimusten muuttaminen niiden voimassaoloaikana”, säädetään seuraavaa:

”1. Hankintasopimuksia ja puitejärjestelyjä voidaan muuttaa ilman tämän direktiivin mukaista uutta hankintamenettelyä jossakin seuraavista tapauksista:

--

- e) jos muutokset eivät niiden arvosta riippumatta ole 4 kohdassa tarkoitettuja merkittäviä muutoksia.

Hankintaviranomaisten, jotka ovat muuttaneet hankintasopimusta tämän kohdan b ja c alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa, on julkaistava Euroopan unionin virallisessa lehdessä asiaa koskeva ilmoitus. Tällaisessa ilmoituksessa on oltava liitteessä V olevassa G osassa esitetyt tiedot, ja se on julkaistava 51 artiklan mukaisesti.

--

4. Hankintasopimukseen tai puitejärjestelyyn sen voimassaoloaikana tehtyä muutosta pidetään 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettuna merkittävänä muutoksena, jos hankintasopimus tai puitejärjestely on sen seurauksena luonteeltaan huomattavasti erilainen alun perin tehtyyn sopimukseen verrattuna. Rajoittamatta 1 ja 2 kohdan soveltamista, muutosta pidetään joka tapauksessa merkittävänä, jos yksi tai useampi seuraavista edellytyksistä täyttyy:

- a) muutoksella otetaan käyttöön ehtoja, jotka, jos ne olisivat alun perin kuuluneet hankintamenettelyyn, olisivat mahdollistaneet muiden kuin alun perin valittujen ehdokkaiden osallistumisen menettelyyn tai muun kuin alun perin hyväksytyyn tarjouksen hyväksymisen, tai jotka olisivat tuoneet hankintamenettelyyn lisää osallistujia;
- b) hankintasopimuksesta tai puitejärjestelystä tulee muutoksen jälkeen taloudellisesti edullisempi sopimuskumppanille sellaisella tavalla, jota alkuperäisessä hankintasopimuksessa tai puitejärjestelyssä ei ollut määritetty;
- c) muutos laajentaa hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn soveltamisalaa huomattavasti;
- d) jos sopimuskumppani, jonka kanssa hankintaviranomainen oli alun perin tehnyt hankintasopimuksen, korvataan uudella sopimuskumppanilla muissa kuin 1 kohdan d alakohdassa säädetyissä tapauksissa.

5. Jos hankintamenettelyyn tai puitejärjestelyyn tehdään sen voimassaoloaikana muita kuin 1 ja 2 kohdassa säädetyjä muutoksia, vaaditaan tämän direktiivin mukaista uutta hankintamenettelyä.”

10 Kyseisen direktiivin 91 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Kumotaan [julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 31.3.2004 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston] direktiivi 2004/18/EY [(EUVL 2004, L 134, s. 114)] 18 päivästä huhtikuuta 2016.

Viittauksia kumottuun direktiiviin pidetään viittauksina tähän direktiiviin liitteessä XV olevan vastaavuustaulukon mukaisesti.”

11 Mainitun direktiivin liitteessä V yksilöidään ”ilmoituksiin sisällytettävät tiedot”. Kyseisen liitteen B osassa esitetään ”ennakkoilmoituksiin sisällytettävät tiedot (48 artikla)”. Kyseisen osan II jaksossa luetellaan ”lisätiedot, jotka on esitettävä silloin, kun ilmoituksella kutsutaan tarjouskilpailuun (48 artiklan 2 kohta)”.

12 Näihin tietoihin kuuluu kyseisen II jakson 7 kohdassa mainittu tieto, jonka sanamuoto on seuraava:

”Sikäli kuin jo tiedossa, hankintasopimuksen tai -sopimusten arvioitu suuruusluokka; jos hankintasopimus on jaettu osiin, nämä tiedot on esitettävä kustakin osasta.”

13 Mainitussa liitteessä V olevassa C osassa luetellaan sen otsikon mukaisesti seuraavat ”hankintailmoituksiin sisällytettävät tiedot (49 artikla)”:

”_ _

2. Sähköposti- tai internetosoite, josta hankinta-asiakirjat ovat ilmaiseksi, rajoituksetta, suoraan ja kokonaan kaikkien saatavilla.

_ _

_ _

5. CPV-koodit; jos hankintasopimus on jaettu osiin, nämä tiedot on esitettävä kustakin osasta.

_ _

7. Hankinnan kuvaus: rakennusurakan luonne ja laajuus, tavaroiden luonne ja määrä tai arvo, palvelujen luonne ja laajuus. Jos hankintasopimus on jaettu osiin, nämä tiedot on esitettävä kustakin osasta. Tapauksen mukaan mahdollisten vaihtoehtojen kuvaus.

8. Hankintasopimuksen tai -sopimusten arvioitu suuruusluokka: jos hankintasopimus on jaettu osiin, nämä tiedot on esitettävä kustakin osasta.

_ _

10. Tavaroiden toimituksen, rakennusurakoiden toteutuksen tai palvelujen tarjoamisen aikataulu ja mahdollisuuksien mukaan hankintasopimuksen kesto.

- a) Jos kyseessä on puitejärjestely, maininta sen suunnitellusta kestosta ja tarvittaessa perustelut yli nelivuotiselle järjestelylle. Mahdollisuuksien mukaan maininta tehtävien hankintasopimusten arvosta tai suuruusluokasta ja siitä, kuinka usein hankintasopimuksia tehdään, sekä osallistuvien talouden toimijoiden määrästä ja mahdollisesta ehdotetusta enimmäismäärästä.

--

--”

Täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/1986

- 14 Vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintoihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 842/2011 kumoamisesta 11.11.2015 annetun komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/1986 (EUVL 2015, L 296, s. 1) liitteessä II on vakiolomake, jossa esitetään ne kohdat, jotka hankintaviranomainen tai hankintayksikkö tapauksesta riippuen voi täyttää tai jotka sen on täytettävä.
- 15 Kyseisen lomakkeen II kohdassa, jonka otsikko on ”Kohde”, esitetään erikseen ”hankinnan laajuus” ja sen ”kuvaus”.
- 16 Hankinnan laajuutta koskeviin lomakkeen otsikoihin sisältyy otsikko II.1.5, jonka sanamuoto on ”Arvioitu kokonaisarvo”. Tässä otsikossa viitataan lomakkeen alaviitteeseen 2, jossa on ainoastaan adverbiaalinen ilmaisu ”soveltuviissa tapauksissa”. Hankintaviranomaisen tai hankintayksikön on ilmoitettava kyseisen otsikon alla hankinnan arvo ilman arvonlisäveroa sekä arvon ilmoittamiseen käytetty valuutta, ja lomakkeessa täsmennetään tällöin, että ”puitesopimuksissa tai dynaamisissa hankintajärjestelmissä – [kyseessä on] arvioitu kokonaisarvon enimmäismäärä puitesopimuksen tai dynaamisen hankintajärjestelmän kokonaiskeston ajalta”.
- 17 Hankinnan kuvausta koskeviin otsikoihin sisältyy otsikko II.2.1, jonka tarkoituksena on mainita hankinnan ”nimi”. Tähän otsikkoon sisältyy alaosio, jonka nimi on ”Osa nro” ja jossa niin ikään viitataan alaviitteeseen 2, jonka sanamuoto on ”soveltuviissa tapauksissa”.
- 18 Otsikon II.2.6, jonka sanamuoto on ”Arvioitu arvo”, mukaan hankintaviranomaisen tai hankintayksikön on ilmoitettava hankinnan arvo ilman arvonlisäveroa sekä arvon ilmoittamiseen käytetty valuutta, ja lomakkeessa täsmennetään tällöin, että ”puitesopimuksissa tai dynaamisissa hankintajärjestelmissä – [kyseessä on] arvioitu kokonaisarvon enimmäismäärä koko tämän osan kestoajalta”.

Direktiivi 89/665/ETY

- 19 Julkisia tavaranhankintoja ja rakennusurakoita koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen soveltamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 21.12.1989 annettua neuvoston direktiiviä 89/665/ETY (EYVL 1989, L 395, s. 33), sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2014/23 (jäljempänä direktiivi 89/665), sovelletaan pääasian tosiseikkoihin, koska viimeksi mainitun direktiivin täytäntöönpanon määräaika on päättynyt 18.4.2016.

20 Direktiiviä 89/665, sellaisena kuin se oli alkuperäisessä muodossaan, muutettiin aiemmin 11.12.2007 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2007/66/EY (EUVL 2007, L 335, s. 31). Direktiivin 2007/66 johdanto-osan 13, 14 ja 17 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(13) Jotta estettäisiin lainvastaiset suorahankinnat, joilla [unionin] tuomioistuin katsoo hankintaviranomaisen tai hankintayksikön rikkovan kaikkein vakavimmalla tavalla julkisia hankintoja koskevaa [unionin] lainsäädäntöä, olisi säädettävä tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista. Lainvastaiseen suorahankintaan perustuva hankintasopimus olisi näin ollen katsottava lähtökohtaisesti pätemättömäksi. Pätemättömyys ei saisi olla automaattista, vaan sen pitäisi olla riippumattoman muutoksenhakuelimen vahvistama tai johtua kyseisen elimen tekemästä päätöksestä.

(14) Pätemättömyys on tehokkain tapa palauttaa kilpailu ja luoda uusia liiketoimintamahdollisuuksia niille taloudellisille toimijoille, joiden mahdollisuudet kilpailla on poistettu laittomasti. Tässä direktiivissä tarkoitetuiksi suorahankinnoiksi olisi katsottava kaikki sellaiset hankintasopimukset, jotka on tehty julkaisematta ennalta hankintailmoitusta Euroopan unionin virallisessa lehdessä direktiivissä 2004/18/EY tarkoitettuna mukaisesti. Tämä vastaa [vesi- ja energihuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelyjen yhteensovittamisesta 31.3.2004 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston] direktiivissä 2004/17/EY [(EUVL 2004, L 134, s. 1)] tarkoitettua ilman edeltävää tarjouskilpailua toteutettavaa menettelyä.

--

(17) Muutoksenhakumenettelyn olisi oltava ainakin kaikkien sellaisten henkilöiden käytettävissä, jotka tavoittelevat tai ovat tavoitelleet tiettyä hankintaa koskevaa sopimusta ja joiden etua väitetty virheellinen menettely on loukannut tai saattaa loukata.”

21 Direktiivin 89/665 1 artiklan, jonka otsikko on ”Muutoksenhakumenettelyjen soveltamisala ja käytettävyys”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä sovelletaan [direktiivissä 2014/24] tarkoitettuihin sopimuksiin, jos tällaisia sopimuksia ei ole rajattu mainitun direktiivin 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17 ja 37 artiklan mukaisesti sen soveltamisalan ulkopuolelle.

--

Tässä direktiivissä tarkoitettuihin sopimuksiin kuuluvat hankintasopimukset, puitejärjestelyt, käyttöoikeusurakat, palvelujen käyttöoikeussopimukset ja dynaamiset hankintajärjestelmät.

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että direktiivin [2014/24] tai direktiivin [2014/23] soveltamisalaan kuuluviin hankintasopimuksiin liittyviin hankintaviranomaisten päätöksiin voidaan hakea muutosta tehokkaasti ja varsinkin mahdollisimman nopeasti tämän direktiivin 2–2 f artiklassa säädettyjen edellytysten mukaisesti sillä perusteella, että nämä päätökset ovat vastoin julkisia hankintoja koskevaa unionin oikeutta tai vastoin kansallisia säännöksiä, jotka on annettu kyseisen oikeuden saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä.”

- 22 Direktiivin 89/665 2 d artiklan, jonka otsikko on ”Pätemättömyys”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että hankintaviranomaisesta riippumaton muutoksenhakuelin toteaa sopimuksen pätemättömäksi tai että sen pätemättömyys on tällaisen muutoksenhakuelimen päätöksen tulosta kaikissa seuraavissa tapauksissa:

- a) jos hankintaviranomainen on tehnyt hankintasopimuksen julkaisematta ennakolta hankintailmoitusta Euroopan unionin virallisessa lehdessä, vaikkei tämä ole sallittua direktiivin 2014/24/EU tai direktiivin 2014/23/EU mukaisesti;

– –”

Direktiivi 92/13

- 23 Direktiivin 92/13 1 artiklan, jonka otsikko on ”Muutoksenhakumenettelyjen soveltamisala ja käytettävyys”, 1 kohdan ensimmäisessä ja toisessa alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä sovelletaan [vesi- ja energihuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja direktiivin 2004/17/EY kumoamisesta 26.2.2014 annetussa] Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/25/EU [(EUVL 2014, L 94, s. 243)] tarkoitettuihin sopimuksiin, jos kyseisenkaltaisia sopimuksia ei ole rajattu mainitun direktiivin 18–24 artiklan, 27–30 artiklan, 34 artiklan tai 55 artiklan mukaisesti sen soveltamisalan ulkopuolelle.

Tässä direktiivissä tarkoitettuihin sopimuksiin kuuluvat tavarahankintasopimukset, rakennusurakoita sekä palveluhankintoja koskevat sopimukset, käyttöoikeusurakat, palvelujen käyttöoikeussopimukset, puitejärjestelyt ja dynaamiset hankintajärjestelmät.”

- 24 Direktiivin 92/13 2 d artiklan 1 kohdan a alakohdan sanamuoto vastaa direktiivin 89/665 2 d artiklan 1 kohdan a alakohdan sanamuotoa.

Tanskan oikeus

Laki julkisista hankinnoista

- 25 Julkisista hankinnoista 15.12.2015 annettuun lakiin nro 1564 (Udbudsloven, lov nr. 1564), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasian tosiseikkoihin (jäljempänä hankintalaki), jolla direktiivi 2014/24 on saatettu osaksi Tanskan oikeutta, sisältyy I osasto, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset” ja joka sisältää kyseisen lain 1–38 §:n.

- 26 Mainitun lain 2 §:n, jonka otsikko on ”Yleiset periaatteet”, 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Hankintaviranomaisen on II–IV osastossa tarkoitetuissa julkisissa hankinnoissa noudatettava yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, avoimuusperiaatetta ja suhteellisuusperiaatetta.”

- 27 Saman lain 24 § sisältää muun muassa seuraavat määritelmät:

”_ _

24) Hankintasopimukset: vastiketta vastaan tehtyjä kirjallisia sopimuksia, jotka on tehty yhden tai useamman talouden toimijan ja yhden tai useamman hankintaviranomaisen välillä ja joiden tarkoituksena on rakennusurakoiden toteuttaminen, tavaroiden toimittaminen tai palvelujen suorittaminen;

--

30) Puitejärjestely: yhden tai useamman hankintaviranomaisen ja yhden tai useamman talouden toimijan välinen sopimus, jossa vahvistetaan tietyn ajan kuluessa tehtäviä hankintasopimuksia koskevat ehdot, erityisesti hinnat ja tarvittaessa suunnitellut määrät.”

28 Hankintalain II osasto, joka koskee kynnysarvon ylittäviä julkisia hankintoja, muodostuu lain 39–185 §:stä.

29 Kyseisen lain 56 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Avoimissa menettelyissä kaikki talouden toimijat voivat jättää tarjouksen vastaamalla hankintailmoitukseen. Hankintailmoituksissa on oltava [direktiivin 2014/24] liitteessä V olevassa C osassa esitetyt tiedot. Hankintaviranomainen käyttää tämän lain 128 §:n 3 momentissa tarkoitettua vakiolomaketta.”

30 Mainitun lain 128 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Hankintaviranomainen käyttää hankintailmoituksia tarjouskilpailukutsuina kaikissa menettelyissä, lukuun ottamatta neuvottelumenettelyä, josta ei julkaista ilmoitusta – –.

2. Hankintailmoituksissa on oltava [direktiivin [2014/24] – – liitteessä V olevassa C osassa esitetyt tiedot.

3. Hankintailmoitus laaditaan Euroopan komission laatimalla vakiolomakkeella, toimitetaan sähköisesti Euroopan unionin julkaisutoimistolle ja julkaistaan [direktiivin 2014/24] – – liitteen VIII mukaisesti.

--”

Laki julkisten hankintojen valituslautakunnasta

31 Julkisten hankintojen valituslautakuntasta 2.6.2016 annetun lain nro 593 (lov om Klagenævnet for Udbud, lovbekendtgørelse nr. 593), jolla pannaan täytäntöön direktiivi 92/13, 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Julkisista hankinnoista annetun lain II tai III osaston tai direktiivin [2014/25] soveltamisalaan kuuluva hankintasopimus todetaan pätemättömäksi, jos

1) hankintaviranomainen on julkisista hankinnoista annetun lain tai hankintoja koskevien unionin sääntöjen vastaisesti tehnyt sopimuksen julkaisematta ennalta hankintailmoitusta Euroopan unionin virallisessa lehdessä, jollei 4 §:n säännöksistä muuta johdu.

--”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 32 Alueet käynnistivät 30.4.2019 päivätyllä hankintailmoituksella direktiivissä 2014/24 tarkoitetun avoimen hankintamenettelyn nelivuotisen puitejärjestelyn tekemiseksi Pohjois-Jyllannin alueen ja yhden ainoan toimijan kesken ruokintaletkujen (koettimien) ostamisesta kotihoidossa olevia potilaita ja hoitolaitoksia varten.
- 33 Hankintailmoituksessa täsmennettiin, että Etelä-Tanskan alue osallistuu vain ”vaihtoehtoisesti” ja että tarjoajien oli tehtävä tarjous kaikista sopimukseen sisältyvistä otsikoista.
- 34 Hankintailmoitukseen ei muutenkaan sisältynyt tietoa Pohjois-Jyllannin alueen kanssa tehtävän puitejärjestelyn perusteella tehtävän hankinnan ennakoidusta arvosta tai Etelä-Tanskan alueelle varatun vaihtoehdon ennakoidusta arvosta eikä myöskään tietoja puitejärjestelyjen enimmäisarvosta tai puitejärjestelyjen perusteella ostettaviksi tarkoitettujen tavaroiden ennakoidusta määrästä tai enimmäismäärästä.
- 35 Kuten kyseisen hankintailmoituksen liitteestä 3 nimittäin ilmenee, ”ilmoitetut arviot ja odotetut kulutusmäärät ilmentävät ainoastaan hankintayksikön ennustetta tarjouspyynnön kohteena olevien suoritusten kulutuksesta. Hankintayksikkö ei siten sitoudu hankkimaan tiettyä määrää suorituksia tai ostamaan tietyn rahamäärän arvosta puitejärjestelyn perusteella. Tosiasiallinen kulutus voi toisin sanoen osoittautua suuremmaksi tai pienemmäksi kuin arviot osoittavat.” Puitejärjestelyä ei myöskään ollut pidettävä yksinomaisena, joten hankintayksiköllä oli oikeus hankkia samanlaisia tavaroita muilta tavarantoimittajilta noudattaen julkisia hankintoja koskevia sääntöjä.
- 36 Alueet katsoivat 9.8.2019 tekemässään päätöksessä, että Nutrician tarjous oli edullisin ja että kyseinen yhtiö oli voittanut tarjouskilpailun. Simonsen & Weel teki 19.8.2019 Klagenævnet for Udbudiin (julkisten hankintojen valituslautakunta, Tanska) valituksen, jossa vaaditaan kyseisen päätöksen kumoamista.
- 37 Koska kyseinen tuomioistuin ei määrännyt päätöksen täytäntöönpanoa lykättäväksi valituksen johdosta, Pohjois-Jyllannin alue teki puitejärjestelyn sopimuspuoleksi valitun kanssa. Etelä-Tanskan alue ei puolestaan ole käyttänyt vaihtoehtoaan.
- 38 Simonsen & Weel vetoaa valituksensa tueksi ensinnäkin siihen, että alueet ovat rikkoneet muun muassa direktiivin 2014/24 49 artiklaa, kyseisen direktiivin 18 artiklassa vahvistettuja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja avoimuusperiaatetta sekä mainitun direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 kohtaa, koska ne eivät ole hankintailmoituksessa ilmoittaneet pääasiassa kyseessä olevan puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden ennakoitua määrää tai ennakoitua arvoa.
- 39 Toiseksi alueiden on valittajan mielestä ilmoitettava puitejärjestelyn perusteella hankittavissa olevien tavaroiden enimmäismäärä tai koko puitejärjestelyn enimmäisarvo, koska ne voivat muussa tapauksessa keinotekoisesti jakaa puitejärjestelyn osiin sen koko voimassaoloajan, mikä on vastoin 19.12.2018 annettuun tuomioon Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust ja Coopservice (C-216/17, EU:C:2018:1034) perustuvaa oikeuskäytäntöä.
- 40 Siltä osin kuin on kyse ennakoidun määrän tai arvon ilmoittamatta jättämisestä, alueet vastustavat valitusta muun muassa sillä perusteella, että velvollisuutta ilmoittaa hankintailmoituksessa tietty laajuus tai arvo ei sovelleta puitejärjestelyihin. Direktiivin 2014/24 33 artiklan 1 kohdan

sanamuodosta itsestään ilmenee, että ennakoitujen suunnitellut määrät voidaan ilmoittaa ”tarvittaessa”, mikä merkitsee sitä, että tällainen ilmoittaminen on hankintaviranomaisen kannalta vapaaehtoista.

- 41 Siltä osin kuin on kyse puitejärjestelyn perusteella hankittavissa olevien tavaroiden enimmäismäärän tai koko puitejärjestelyn enimmäisarvon ilmoittamatta jättämisestä, alueet katsovat, että 19.12.2018 annetun tuomion *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust ja Coopservice (C-216/17, EU:C:2018:1034)* mukainen ratkaisu koskee vain tilanteita, joissa hankintaviranomainen toimii sellaisten muiden hankintaviranomaisten lukuun, jotka eivät ole suoraan kyseisen puitejärjestelyn osapuolia, mistä ei ole kyse nyt käsiteltävässä asiassa. Lisäksi kyseisestä tuomiosta seuraa, että avoimuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta noudatetaan, jos suoritusten kokonaismäärä ilmoitetaan puitejärjestelyssä itsessään tai muussa hankinta-asiakirjassa.
- 42 Puitejärjestelyn kilpailuttamisen yhteydessä on alueiden mukaan lisäksi ratkaisevaa, tapahtuuko kilpailuttaminen myös muiden hankintaviranomaisten lukuun, ja tämä ilmenee myös direktiivin 2014/24 johdanto-osan 59–62 perustelukappaleesta. Alueet katsovat, että 19.12.2018 annetun tuomion *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust ja Coopservice (C-216/17, EU:C:2018:1034)* 61 kohdassa mainittua enimmäismäärän tai enimmäisarvon ilmoittamisvaatimusta ei voida ulottaa koskemaan tapauksia, jotka eivät ole verrattavissa mainitussa asiassa kyseessä olleeseen tapaukseen. Nyt käsiteltävässä asiassa alueet väittävät, että ne ovat kilpailuttaneet puitejärjestelyn, joka ei merkitse yksinoikeutta eikä ole molemminpuolisesti velvoittava, ja etteivät ne ole kilpailuttamisen ajankohtana tienneet konkreettisen hankintatarpeen laajuutta tai ”yksittäisten sopimusten” hintatasoa. Näin ollen ne eivät voineet tehdä luotettavaa arviota puitejärjestelyn arvosta.
- 43 Näin ollen *Klagenævnet for Udbud* pohtii, voidaanko 19.12.2018 annetun tuomion *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust ja Coopservice (C-216/17, EU:C:2018:1034)* mukaista ratkaisua soveltaa analogisesti pääasiaan, kun otetaan huomioon kyseisellä tuomiolla ratkaistun asian erityislaatuiset olosuhteet ja se, että direktiivillä 2014/24 on tehty puitejärjestelyä koskevia sinänsä vähäisiä muutoksia kyseiseen asiaan sovelletun direktiivin 2004/18 sanamuotoon verrattuna. Sen epäilyt koskevat erityisesti sitä, onko enimmäismäärässä yksilöitävä sekä puitejärjestelyn perusteella ostettavissa olevien tavaroiden enimmäismäärät että niiden enimmäisarvot ja onko tällainen enimmäismäärä tarvittaessa vahvistettava ”heti alussa” eli siis hankintailmoituksessa – jolloin se olisi sama kuin ennakoitu arvo – ja/tai tarjouspyyntöasiakirjoissa, vai onko riittävää, että enimmäismäärä vahvistetaan ensimmäisen kerran vasta varsinaisessa puitejärjestelyssä ja siten kilpailuttamismenettelyn päättyessä. Sen varalta, ettei hankintaviranomainen ole asianmukaisesti maininnut kyseistä enimmäismäärää, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii lopuksi, onko tällä perusteella tehty puitejärjestely rinnastettava direktiivin 92/13 2 d artiklan nojalla tilanteeseen, jossa mitään hankintailmoitusta ei ole julkaistu, ja onko sitä näin ollen pidettävä pätemättömänä.

44 Tässä tilanteessa Klagenævnet for Udbud päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) a) Onko [direktiivin 2014/24] 18 artiklan 1 kohdassa säädettyjä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja avoimuusperiaatetta ja kyseisen direktiivin 49 artiklan säännöksiä, yhdessä kyseisen direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 kohdan ja 10 kohdan a alakohdan kanssa, tulkittava siten, että nyt käsiteltävän kaltaisessa tapauksessa hankintailmoituksessa on mainittava kilpailutetun puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä ja/tai ennakoitu arvo?
- b) Jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, onko näitä säännöksiä tulkittava siten, että puitejärjestelyä koskevat tiedot on ilmoitettava a) kokonaisuutena ja/tai b) alkuperäisen hankintaviranomaisen, joka on ilmoittanut aikovansa tehdä sopimuksen tarjouspyynnön perusteella, osalta (tässä tapauksessa Pohjois-Jyllannin alue) ja/tai c) alkuperäisen hankintaviranomaisen, joka on ainoastaan ilmoittanut osallistuvansa vaihtoehtoon, osalta (tässä tapauksessa Etelä-Tanskan alue)?
- 2) a) Onko [direktiivin 2014/24] 18 artiklan 1 kohdassa säädettyjä yhdenvertaisen kohtelun ja avoimuuden periaatteita ja kyseisen direktiivin 33 ja 49 artiklan säännöksiä, yhdessä liitteessä V olevan C osan 7 kohdan ja 10 kohdan a alakohdan kanssa, tulkittava siten, että kilpailutetun puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden enimmäismäärä ja/tai enimmäisarvo on vahvistettava joko hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa siten, että kyseisen puitejärjestelyn vaikutukset päättyvät, kun tämä raja on saavutettu?
- b) Jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, onko mainittuja säännöksiä tulkittava siten, että edellä mainittu puitejärjestelyä koskeva enimmäismäärä on ilmoitettava a) kokonaisuutena ja/tai b) alkuperäisen hankintaviranomaisen, joka on ilmoittanut aikovansa tehdä sopimuksen tarjouspyynnön perusteella, osalta (tässä tapauksessa Pohjois-Jyllannin alue) ja/tai c) alkuperäisen hankintaviranomaisen, joka on ainoastaan ilmoittanut osallistuvansa vaihtoehtoon, osalta (tässä tapauksessa Etelä-Tanskan alue)?
- 3) Jos ensimmäiseen ja/tai toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, unionin tuomioistuinta pyydetään myös vastaamaan seuraaviin kysymyksiin, siltä osin kuin se on edellä mainittujen vastausten sisällön perusteella tarpeen: Onko [direktiivin 92/13] 2 d artiklan 1 kohdan a alakohtaa, luettuna yhdessä [direktiivin 2014/24] 33 ja 49 artiklan ja kyseisen direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 kohdan ja 10 kohdan a alakohdan kanssa, tulkittava siten, että edellytys, jonka mukaan ”hankintayksikkö on tehnyt hankintasopimuksen julkaisematta ennakolta ilmoitusta Euroopan unionin virallisessa lehdessä”, kattaa käsiteltävän asian kaltaisen tapauksen, jossa hankintayksikkö on julkaissut Euroopan unionin virallisessa lehdessä hankintailmoituksen suunnitellusta puitejärjestelystä, mutta
- a) hankintailmoitus ei täytä vaatimusta kilpailutetun puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden ennakoidun määrän ja/tai ennakoidun arvon ilmoittamisesta, mutta tarjouspyyntöasiakirjoissa on arvio niistä, ja
- b) hankintayksikkö ei ole noudattanut velvollisuuttaan vahvistaa hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa kilpailutetun puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden enimmäismäärä ja/tai enimmäisarvo?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäisen kysymyksen a kohta ja toisen kysymyksen a kohta

- 45 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuimien tiedusteleo ensimmäisen kysymyksen a kohdassa ja toisen kysymyksen a kohdassa lähinnä, onko direktiivin 2014/24 49 artiklaa, kyseisen direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 ja 8 kohtaa sekä 10 kohdan a alakohtaa, luettuina yhdessä mainitun direktiivin 33 artiklan sekä kyseisen direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa vahvistettujen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja avoimuusperiaatteen kanssa, tulkittava siten, että hankintailmoituksessa on ilmoitettava puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä ja/tai arvo sekä niiden enimmäismäärä ja/tai enimmäisarvo ja että puitejärjestelyn vaikutukset lakkaavat kyseisen rajan saavuttamisen jälkeen.
- 46 On syytä muistuttaa, että direktiivin 2014/24 33 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa säädetään, että puitejärjestelyllä tarkoitetaan yhden tai useamman hankintaviranomaisen ja yhden tai useamman talouden toimijan välistä sopimusta, jonka tarkoituksena on vahvistaa tietyn ajan kuluessa tehtäviä hankintasopimuksia koskevat ehdot, erityisesti hinnat ja tarvittaessa suunnitellut määrät. Kyseisen kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään, että hankintaviranomaiset voivat tehdä puitejärjestelyjä edellyttäen, että ne soveltavat mainitussa direktiivissä säädettyjä menettelyjä.
- 47 Direktiivin 2014/24 49 artiklassa säädetään, että hankintailmoituksia on käytettävä tarjouskilpailukutsuina kaikissa menettelyissä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta kyseisen direktiivin 26 artiklan 5 kohdan toisen alakohdan ja 32 artiklan soveltamista. Hankintailmoituksissa on oltava mainitun direktiivin liitteessä V olevassa C osassa esitetyt tiedot, ja ne on julkaistava saman direktiivin 51 artiklan mukaisesti.
- 48 Tästä seuraa, että direktiivin 2014/24 49 artiklaa ja siten kyseisen direktiivin liitteessä V olevaa C osaa sovelletaan puitejärjestelyihin.
- 49 Tältä osin tietyt direktiivin 2014/24 säännökset voivat erikseen tarkasteltuina antaa ymmärtää, että hankintaviranomaisella on harkintavaltaa sen suhteen, onko puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden enimmäisarvon ilmoittaminen hankintailmoituksessa tarkoituksenmukaista.
- 50 Direktiivin 2014/24 liitteessä V olevan C osan 8 kohdassa säädetään, että hankintaviranomaisen on ilmoitettava hankintailmoitukseen sisällytettävänä tietoina hankintasopimuksen tai -sopimusten arvioitu suuruusluokka ja että jos hankintasopimus on jaettu osiin, nämä tiedot on esitettävä kustakin osasta. Viittaaminen täsmällisesti määritellyn arvon sijasta pelkkään ”suuruusluokkaan” antaa ymmärtää, että hankintaviranomaiselta edellytetty arviointi voi olla likimääräinen.
- 51 Kyseisen C osan 10 kohdan, joka koskee tietoja tavaroiden toimituksen, rakennusurakoiden toteutuksen tai palvelujen tarjoamisen aikataulusta ja mahdollisuuksien mukaan hankintasopimuksen kestosta, a alakohdassa, joka koskee erityisesti puitejärjestelyjä, säädetään, että hankintaviranomaisen on mahdollisuuksien mukaan mainittava tehtävien hankintasopimusten arvo tai suuruusluokka ja se, kuinka usein hankintasopimuksia tehdään. Tästä seuraa, että kyseisen säännöksen mukaan hankintaviranomaisen ei tarvitse kaikissa olosuhteissa ilmoittaa tehtävien hankintasopimusten arvoa tai suuruusluokkaa ja sitä, kuinka usein hankintasopimuksia tehdään.

- 52 Samoin direktiivin 2014/24 33 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa säädetään, että puitejärjestelyn tarkoituksena on ”tarvittaessa” vahvistaa suunnitellut määrät. Koska tässä säännöksessä käytetään adverbialista ilmaisua ”tarvittaessa”, siinä täsmennetään erityisesti toimitettavien tavaroiden määrien osalta, että ne on mahdollisuuksien mukaan vahvistettava puitejärjestelyssä. Myös täytäntöönpanoasetuksen 2015/1986 liitteessä II olevasta vakiolomakkeesta ilmenee, että hankintaviranomaisella ei ole velvollisuutta täyttää kohtaa II.1.5, jonka otsikko on ”arvioitu kokonaisarvo”, ja että tämä arvo voidaan täsmentää ”soveltuviissa tapauksissa”, kuten tässä kohdassa olevasta viittauksesta kyseisen lomakkeen alaviitteeseen 2 ilmenee.
- 53 Edellä esitetystä seuraa, että pelkkä kyseisten säännösten sanamuodon mukainen tulkinta ei ole ratkaiseva sen määrittämiseksi, onko hankintailmoituksessa ilmoitettava puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tuotteiden ennakoitu määrä ja/tai arvo sekä niiden enimmäismäärä ja/tai enimmäisarvo.
- 54 Kun otetaan huomioon direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohdassa ilmaistut yhdenvertaisen kohtelun periaate ja avoimuusperiaate sekä kyseisen direktiivin yleinen rakenne, ei kuitenkaan voida hyväksyä, että hankintaviranomainen jättää ilmoittamatta hankintailmoituksessa puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tuotteiden enimmäisarvon.
- 55 Direktiivin 2014/24 muista säännöksistä nimittäin seuraa, että hankintaviranomaisen on määritettävä sen puitejärjestelyn sisältö, jonka se aikoo tehdä.
- 56 Ensinnäkin kyseisen direktiivin 5 artiklan, joka koskee hankintasopimuksen ennakoitun arvon laskentamenetelmiä, 5 kohdassa säädetään, että puitejärjestelyissä huomioon otettavana arvona on kaikkien kyseisen puitejärjestelyn koko keston ajaksi suunniteltujen hankintasopimusten ennakoitu enimmäisarvo ilman arvonlisäveroa.
- 57 Koska hankintaviranomainen joutuu arvioimaan puitejärjestelyn koko voimassaoloaikana tehtäviksi suunniteltujen hankintasopimusten ennakoitua arvonlisäverotonta enimmäisarvoa, se voi ilmoittaa tämän arvon tarjoajille.
- 58 Unionin tuomioistuin on sitä paitsi nojautunut muun muassa direktiivin 2004/18 9 artiklan 9 kohtaan, joka on sanamuodoltaan samanlainen kuin direktiivin 2014/24 5 artiklan 5 kohta, ja tällä perusteella katsonut 19.12.2018 antamansa tuomion *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust ja Coopservice* (C-216/17, EU:C:2018:1034) 60 kohdassa, että vaikka puitejärjestelyn alkuperäisenä osapuolena ollutta hankintaviranomaista koskee kunkin myöhemmän hankintasopimuksen arvon ja esiintymistiheyden täsmentämisen osalta vain menettelytapaa koskeva velvollisuus, sen on sitä vastoin ehdottomasti täsmennettävä enimmäismäärä, jota myöhemmät hankintasopimukset voisivat koskea.
- 59 Toiseksi direktiivin 2014/24 liitteessä V olevan C osan 7 kohdan mukaan hankintaviranomaisen on hankintailmoitukseen sisällytettävien tietojen perusteella kuvattava hankinnan luonne ja ilmoitettava tällöin niiden tavaroiden määrä tai arvo, jotka puitejärjestely kattaa kokonaisuudessaan. Se ei nimittäin voi noudattaa tätä velvollisuutta ilmoittamatta ainakin näiden tavaroiden enimmäismäärää ja/tai enimmäisarvoa.

- 60 Lisäksi silloin, kun hankintaviranomaisen on täytettävä täytäntöönpanoasetuksen 2015/1986 liitteessä II oleva lomake, sen on ilmoitettava ennakoitua arvoa koskevassa lomakkeen otsikossa II.2.6 hankinnan kunkin osan arvioitu kokonaisarvon enimmäismäärä koko tämän osan kestoajalta.
- 61 Lisäksi on korostettava, että puitejärjestelyä tehtäessä on sovellettava yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja avoimuusperiaatteen kaltaisia unionin oikeuden perustavanlaisia periaatteita, kuten direktiivin 2014/24 33 artiklan 1 kohdan ensimmäisestä alakohdasta ilmenee. Sekä yhdenvertaisen kohtelun ja syrjintäkiellon periaatteet että niistä seuraava avoimuuden periaate edellyttävät kuitenkin, että kaikki hankintamenettelyn ehdot ja yksityiskohtaiset säännöt esitetään selvästi, täsmällisesti ja yksiselitteisesti hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa siten, että yhtäältä mahdollistetaan kaikille kohtuullisen valistuneille ja tavanomaisen huolellisille tarjoajille niiden täsmällisen laajuuden ymmärtäminen ja niiden tulkitseminen samalla tavalla ja että toisaalta mahdollistetaan hankintaviranomaiselle sen tosiasiallinen tarkistaminen, vastaavatko tarjoajien tarjoukset kyseessä olevaa hankintasopimusta määrittäviä perusteita (ks. vastaavasti tuomio 19.12.2018, Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust ja Coopservice, C-216/17, EU:C:2018:1034, 63 kohta).
- 62 On nimittäin niin, että avoimuusperiaate ja puitejärjestelystä kiinnostuneiden talouden toimijoiden yhdenvertaisen kohtelun periaate, joista säädetään muun muassa direktiivin 2004/24 18 artiklan 1 kohdassa, vaarantuisivat, mikäli puitejärjestelyn alkuperäisenä osapuolena oleva hankintaviranomainen ei täsmentäisi kokonaisuuttensa, jota tällainen järjestely koskee (ks. vastaavasti tuomio 19.12.2018, Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust ja Coopservice, C-216/17, EU:C:2018:1034, 64 kohta).
- 63 Tältä osin sillä, että hankintaviranomainen ilmoittaa puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitun määrän ja/tai arvon sekä niiden enimmäismäärän ja/tai enimmäisarvon, on huomattava merkitys tarjoajalle sen vuoksi, että tarjoajan mahdollisuus arvioida, kykeneekö se täyttämään puitejärjestelystä johtuvat velvoitteet, perustuu tähän ennakointiin.
- 64 Lisäksi jos puitejärjestelyn kohteen ennakoitua enimmäisarvoa tai enimmäismäärää ei ilmoitettaisi tai jos tällainen maininta ei olisi oikeudellisesti sitova, hankintaviranomainen voisi vapautua tästä enimmäismäärästä. Näin ollen sopimuspuoleksi valitun toimijan sopimukseen perustuvaan vastuuseen voitaisiin vedota puitejärjestelyn mukaisten velvoitteiden täyttämättä jättämisen vuoksi, jos se ei kykenisi toimittamaan hankintaviranomaisen pyytämiä määriä, vaikka ne ylittäisivät hankintailmoituksessa mainitun enimmäismäärän. Tällainen tilanne olisi kuitenkin direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohdassa säädetyn avoimuusperiaatteen vastainen.
- 65 Lisäksi avoimuusperiaatetta voitaisiin loukata pysyvästi, koska – kuten kyseisen direktiivin 33 artiklan 1 kohdan kolmannesta alakohdasta ilmenee – puitejärjestely voidaan tehdä enimmillään neljän vuoden ajaksi tai jopa tätä pitemmäksi ajaksi poikkeustapauksissa, joissa se on asianmukaisesti perusteltua erityisesti puitejärjestelyn kohteen vuoksi. Mainitun direktiivin johdanto-osan 62 perustelukappaleessa esitetyn toteamuksen mukaisesti on myös niin, että vaikka puitejärjestelyyn perustuvat hankintasopimukset onkin tehtävä ennen puitejärjestelyn voimaantulon päättymistä, puitejärjestelyyn perustuvien yksittäisten hankintasopimusten kesto ei tarvitse olla sama kuin kyseisen puitejärjestelyn kesto, vaan se voi joskus olla lyhyempi tai pidempi.

- 66 Puitejärjestelyn kattaman ennakoidun enimmäisarvon tai enimmäismäärän määrittämistä koskevan velvollisuuden laajentava tulkinta voisi myös yhtäältä estää direktiivin 2014/24 33 artiklan 2 kohdan kolmannessa alakohdassa asetetun säännön, jonka mukaan puitejärjestelyyn perustuvat hankintasopimukset eivät saa missään tapauksessa aiheuttaa olennaisia muutoksia puitejärjestelyssä vahvistettuihin ehtoihin, tehokkaan vaikutuksen ja toisaalta merkitä mainitun direktiivin johdanto-osan 61 perustelukappaleessa tarkoitettua puitejärjestelyn väärinkäyttöä tai sen käyttöä kilpailun estämiseksi, rajoittamiseksi tai vääristämiseksi.
- 67 Tästä seuraa, että sillä, että puitejärjestelyn alkuperäisenä osapuolena olevaa hankintaviranomaista vaaditaan täsmentämään puitejärjestelyssä kyseisen järjestelyn kattamien suoritusten enimmäismäärä tai enimmäisarvo, konkretisoidaan kielto käyttää puitejärjestelyä väärin tai siten, että estetään, rajoitetaan tai vääristetään kilpailua (ks. vastaavasti tuomio 19.12.2018, *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust ja Coopservice*, C-216/17, EU:C:2018:1034, 69 kohta).
- 68 Edellä todetusta seuraa, että puitejärjestelyn alkuperäisenä osapuolena oleva hankintaviranomainen voi sitoutua omaan lukuunsa ja muiden tässä järjestelyssä selvästi nimettyjen mahdollisten hankintaviranomaisten lukuun vain tiettyyn enimmäismäärään ja/tai enimmäisarvoon asti, ja kun tämä raja on saavutettu, kyseisen puitejärjestelyn vaikutukset lakkaavat (ks. analogisesti tuomio 19.12.2018, *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust ja Coopservice*, C-216/17, EU:C:2018:1034, 61 kohta).
- 69 On kuitenkin esitettävä kaksi täsmennystä.
- 70 Yhtäältä direktiivin 2014/24 33 artiklan 2 kohdan kolmannen alakohdan ja 72 artiklan mukaan puitejärjestelyyn tehtävät muutokset, jotka eivät ole luonteeltaan olennaisia, ovat sallittuja, kun otetaan huomioon, että tällainen muutos on lähtökohtaisesti sopimuksenvarainen siten, että siihen edellytetään sopimuspuoleksi valitun suostumusta.
- 71 Toisaalta puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden enimmäismäärä tai enimmäisarvo voidaan ilmoittaa yhtä hyvin hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa, koska puitejärjestelyn osalta hankintaviranomaisten on direktiivin 2014/24 53 artiklan 1 kohdan mukaisesti asetettava sähköisessä muodossa hankinta-asiakirjat ilmaiseksi, rajoituksetta, suoraan ja kokonaan kaikkien saataville siitä päivästä, jona ilmoitus on julkaistu kyseisen direktiivin 51 artiklan mukaisesti.
- 72 Tällaisten edellytysten täyttyminen on siis omiaan varmistamaan direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohdassa säädettyjen avoimuusperiaatteen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattamisen.
- 73 Näitä periaatteita ei sen sijaan noudatettaisi siinä tapauksessa, että talouden toimijan, joka haluaa saada tutustua tarjouspyyntöasiakirjoihin arvioidakseen tarjouksen tekemisen tarkoituksenmukaisuutta, olisi ensin jollain tavoin ilmaistava kiinnostuksensa hankintaviranomaiselle.
- 74 Näin ollen ensimmäisen kysymyksen a kohtaan ja toisen kysymyksen a kohtaan on vastattava, että direktiivin 2014/24 49 artiklaa, kyseisen direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 ja 8 kohtaa sekä 10 kohdan a alakohtaa, luettuina yhdessä mainitun direktiivin 33 artiklan sekä kyseisen direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa vahvistettujen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja avoimuusperiaatteen

kanssa, on tulkittava siten, että hankintailmoituksessa on ilmoitettava puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä ja/tai arvo sekä niiden enimmäismäärä ja/tai enimmäisarvo ja että puitejärjestelyn vaikutukset lakkaavat kyseisen rajan saavuttamisen jälkeen.

Ensimmäisen kysymyksen b kohta ja toisen kysymyksen b kohta

- 75 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisen kysymyksensä b kohdassa ja toisen kysymyksensä b kohdassa lähinnä, onko direktiivin 2014/24 49 artiklaa sekä kyseisen direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 kohtaa ja 10 kohdan a alakohtaa, luettuina yhdessä kyseisen direktiivin 33 artiklan ja kyseisen direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa vahvistettujen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja avoimuusperiaatteen kanssa, tulkittava siten, että puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä tai arvo sekä näiden tavaroiden enimmäismäärä tai enimmäisarvo on ilmoitettava hankintailmoituksessa kokonaisuutena.
- 76 Koska – kuten ensimmäisen kysymyksen a kohtaan ja toisen kysymyksen a kohtaan annetusta vastauksesta ilmenee – hankintailmoituksessa on ilmoitettava puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä ja/tai arvo sekä enimmäismäärä tai enimmäisarvo, direktiivin 2014/24 18 artiklan 1 kohdassa vahvistetut avoimuusperiaate ja yhdenvertaisen kohtelun periaate ovat esteenä sille, että hankintaviranomainen antaa vain osittaisia tietoja puitejärjestelyn kohteesta ja sen aiotusta määrällisestä ja/tai taloudellisesta laajuudesta.
- 77 Tämä maininta voi ilmetä yleisesti hankintailmoituksessa, koska tällainen maininta riittää varmistamaan kyseisen direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa säädettyjen avoimuusperiaatteen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattamisen.
- 78 Mikään ei kuitenkaan estä sitä, että täydentääkseen tarjoajille annettavia tietoja ja antaakseen niille paremmat edellytykset arvioida tarjouksen tekemisen tarkoituksenmukaisuutta alkuperäinen hankintaviranomainen, joka aikoo tehdä puitejärjestelyn, asettaa lisävaatimuksia ja jakaa puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitun kokonaisuuden tai kokonaisarvon osiksi omien tarpeidensa tai niiden alkuperäisten hankintaviranomaisten, jotka ovat ilmaisseet haluavansa osallistua puitejärjestelyyn vaihtoehtoisesti, tarpeiden kuvaamiseksi.
- 79 Hankintaviranomainen voi myös esittää hankintailmoituksessa erikseen kullekin hankintaviranomaiselle puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitun määrän ja/tai arvon sekä niiden enimmäismäärän ja/tai enimmäisarvon siitä riippumatta, onko kyse hankintaviranomaisesta, joka aikoo tehdä puitejärjestelyn, vai hankintaviranomaisesta, jolla on tätä koskeva vaihtoehto. Näin voisi olla erityisesti silloin, kun talouden toimijoita kehoitetaan myöhempien julkisten hankintojen toteuttamiseksi perusteella tekemään tarjous kaikista eristä tai kaikista hankintailmoituksessa mainituista kohdista tai kun myöhemmät hankintasopimukset on täytettävä kaukana sijaitsevilla paikoilla.
- 80 Ensimmäiseen kysymyksen b kohtaan ja toisen kysymyksen b kohtaan on näin ollen vastattava, että direktiivin 2014/24 49 artiklaa sekä kyseisen direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 kohtaa ja 10 kohdan a alakohtaa, luettuina yhdessä kyseisen direktiivin 33 artiklan sekä kyseisen direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa vahvistettujen yhdenvertaisen kohtelun ja avoimuuden periaatteiden kanssa, on tulkittava siten, että puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä tai arvo sekä näiden tavaroiden enimmäismäärä tai enimmäisarvo on ilmoitettava hankintailmoituksessa kokonaisuutena ja että hankintailmoituksessa voidaan asettaa lisävaatimuksia, jotka hankintaviranomainen päättää lisätä siihen.

Kolmas kysymys

- 81 Aluksi on syytä muistuttaa, että se, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt ennakkoratkaisukysymyksen viittaamalla vain unionin oikeuden tiettyihin määräyksiin tai säännöksiin, ei estä unionin tuomioistuinta esittämästä kyseiselle tuomioistuimelle kaikkia unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka saattavat olla hyödyllisiä kyseisen tuomioistuimen arvioidessa käsiteltävänä olevaa asiaa, riippumatta siitä, onko kyseinen tuomioistuin kysymyksissään viitannut niihin. Unionin tuomioistuimen on tätä varten poimittava kaikista kansallisen tuomioistuimen esittämistä seikoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdyn päätöksen perusteluista ne unionin oikeutta koskevat seikat, joita on syytä tulkita, kun otetaan huomioon riidan kohde (ks. mm. tuomio 27.10.2009, *ČEZ*, C-115/08, EU:C:2009:660, 81 kohta; tuomio 22.3.2012, *Nilas ym.*, C-248/11, EU:C:2012:166, 31 kohta ja tuomio 20.12.2017, *Impresa di Costruzioni Ing. E. Mantovani ja Guerrato*, C-178/16, EU:C:2017:1000, 28 kohta).
- 82 Nyt käsiteltävässä asiassa direktiivi 92/13, jonka säännöksen tulkintaa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää, koskee vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelyjä koskevia sääntöjä. Tällaisista palveluista ei kuitenkaan ole kyse pääasiassa, joka koskee direktiiviin 2014/24 perustuviin hankintamenettelyihin liittyviä muutoksenhakukeinoja, joista säädetään direktiivissä 89/665, jonka 2 d artiklan 1 kohdan a alakohdan sanamuoto vastaa direktiivin 92/13 vastaavan säännöksen sanamuotoa.
- 83 Näin ollen on katsottava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustele kolmannella kysymyksellään lähinnä, onko direktiivin 89/665 2 d artiklan 1 kohdan a alakohtaa tulkittava siten, että sitä sovelletaan tilanteessa, jossa hankintailmoitus on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä, vaikka yhtäältä suunnitellun puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä ja/tai ennakoitu arvo eivät ilmene kyseisestä hankintailmoituksesta vaan tarjouspyyntöasiakirjoista ja toisaalta kyseisen puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden enimmäismäärää ja/tai enimmäisarvoa ei mainita kyseisessä hankintailmoituksessa eikä kyseisissä tarjouspyyntöasiakirjoissa.
- 84 Direktiivin 89/665 2 d artiklan 1 kohdassa säädetään, että jos hankintailmoitusta ei ole julkaistu ennalta Euroopan unionin virallisessa lehdessä ilman, että tämä olisi sallittua direktiivin 2014/24 säännösten nojalla, kyseinen hankinta tai tässä tapauksessa kyseinen puitejärjestely on pätemätön.
- 85 Kyseinen 2 d artikla on lisätty direktiivin 89/665 alkuperäiseen versioon direktiivillä 2007/66. Unionin lainsäätäjä on selventänyt tehtyjä muutoksia toteamalla direktiivin 2007/66 johdanto-osan 13 perustelukappaleessa, että jotta estettäisiin lainvastaiset suoraankinnat, joilla 11.1.2005 annetussa tuomioissa *Stadt Halle* ja *RPL Lochau* (C-26/03, EU:C:2005:5, 36 ja 37 kohta) on katsottu hankintaviranomaisen tai hankintayksikön rikkovan kaikkein vakavimmalla tavalla julkisia hankintoja koskevaa unionin lainsäädäntöä, olisi säädettävä tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista ja lainvastaiseen suoraankintaan perustuva hankintasopimus olisi näin ollen katsottava lähtökohtaisesti pätemättömäksi. Unionin lainsäätäjä on täsmentänyt kyseisen direktiivin johdanto-osan 14 perustelukappaleessa, että pätemättömyys on tehokkain tapa palauttaa kilpailu ja luoda uusia liiketoimintamahdollisuuksia niille talouden toimijoille, joiden mahdollisuudet osallistua hankintasopimuksen tekemismenettelyyn on poistettu laittomasti, ja että tässä direktiivissä tarkoitetuiksi suoraankinnoiksi olisi katsottava kaikki sellaiset hankintasopimukset, jotka on tehty julkaisematta ennalta hankintailmoitusta Euroopan unionin virallisessa lehdessä direktiivissä 2004/18 tarkoitetun mukaisesti.

- 86 Näin ollen direktiivin 89/665 2 d artiklan 1 kohdan a alakohdasta, luettuna yhdessä direktiivin 2007/66 johdanto-osan 13 ja 14 perustelukappaleen kanssa, seuraa, että unionin lainsäätäjän tarkoituksena oli direktiiviä 2007/66 annettaessa ottaa sovellettavaan lainsäädäntöön ankara seuraamus, jonka soveltaminen olisi kuitenkin rajattava kaikkein vakavimpiin tapauksiin, joissa julkisia hankintoja koskevaa unionin oikeutta on rikottu, eli tapauksiin, joissa hankintasopimus on tehty suorahankintana ilman Euroopan unionin virallisessa lehdessä ennalta julkaistua hankintailmoitusta.
- 87 Tästä seuraa, että olisi suhteetonta ulottaa tämän säännöksen soveltaminen pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen tilanteeseen, jossa alueet ovat julkaisseet hankintailmoituksen ja saattaneet tarjouspyyntöasiakirjat saataville mainitsematta hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa kyseisen puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden ennakoitua määrää ja/tai ennakoitua arvoa sekä niiden enimmäismäärää ja/tai enimmäisarvoa.
- 88 Tällaisessa tilanteessa direktiivin 2014/24 49 artiklan, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin liitteessä V olevien 7 ja 8 kohdan sekä 10 kohdan a alakohdan kanssa, rikkominen ei ole niin vakava kuin direktiivin 89/665 2 d artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetyn seuraamuksen soveltaminen edellyttää.
- 89 Se, että hankintaviranomainen on laiminlyönyt velvollisuutensa antaa tietoja puitejärjestelyn laajuudesta, on nimittäin tällaisessa tapauksessa riittävän selvästi havaittavissa siten, että se on paljastunut talouden toimijalle, joka on aikonut tehdä tarjouksen ja jonka on siten katsottava olleen tietoinen asiasta.
- 90 Kolmanteen kysymykseen on näin ollen vastattava, että direktiivin 89/665 2 d artiklan 1 kohdan a alakohdassa on tulkittava siten, että sitä ei sovelleta tilanteessa, jossa hankintailmoitus on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä, vaikka yhtäältä suunnitellun puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä ja/tai ennakoitu arvo eivät ilmene kyseisestä hankintailmoituksesta vaan tarjouspyyntöasiakirjoista ja toisaalta kyseisen puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden enimmäismäärää ja/tai enimmäisarvoa ei mainita kyseisessä hankintailmoituksessa eikä kyseisissä tarjouspyyntöasiakirjoissa.

Oikeudenkäyntikulut

- 91 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta 26.2.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/24/EU 49 artiklaa, kyseisen direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 ja 8 kohtaa sekä 10 kohdan a alakohdassa, luettuina yhdessä mainitun direktiivin 33 artiklan sekä kyseisen direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa vahvistettujen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja avoimuusperiaatteen kanssa, on tulkittava siten, että hankintailmoituksessa on ilmoitettava puitejärjestelyn perusteella**

toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä ja/tai arvo sekä niiden enimmäismäärä ja/tai enimmäisarvo ja että puitejärjestelyn vaikutukset lakkaavat kyseisen rajan saavuttamisen jälkeen.

- 2) Direktiivin 2014/24 49 artiklaa sekä kyseisen direktiivin liitteessä V olevan C osan 7 kohtaa ja 10 kohdan a alakohtaa, luettuina yhdessä kyseisen direktiivin 33 artiklan sekä kyseisen direktiivin 18 artiklan 1 kohdassa vahvistettujen yhdenvertaisen kohtelun ja avoimuuden periaatteiden kanssa, on tulkittava siten, että puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä tai arvo sekä näiden tavaroiden enimmäismäärä tai enimmäisarvo on ilmoitettava hankintailmoituksessa kokonaisuutena ja että hankintailmoituksessa voidaan asettaa lisävaatimuksia, jotka hankintaviranomainen päättää lisätä siihen.**
- 3) Julkisia tavaranhankintoja ja rakennusurakoita koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen soveltamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 21.12.1989 annetun neuvoston direktiivin 89/665/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 26.2.2014 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2014/23/EU, 2 d artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että sitä ei sovelleta tilanteessa, jossa hankintailmoitus on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä, vaikka yhtäältä suunnitellun puitejärjestelyn nojalla toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä ja/tai ennakoitu arvo eivät ilmene kyseisestä hankintailmoituksesta vaan tarjouspyyntöasiakirjoista ja toisaalta kyseisen puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden enimmäismäärää ja/tai enimmäisarvoa ei mainita kyseisessä hankintailmoituksessa eikä kyseisissä tarjouspyyntöasiakirjoissa.**

Allekirjoitukset